

EKOLOGICZNE ŁÓDZKIE!

Ekologiczny Plan Działań dla Województwa Łódzkiego

Spis treści

Wprowadzenie	3
Informacje ogólne	4
Bieżąca sytuacja/status quo	4
Najważniejsze mocne i słabe strony sektora rolnictwa ekologicznego.....	5
Współpraca z regionalnymi interesariuszami.....	6
Nadrzędne cele planu.....	11
Obszary działań i środki wsparcia na rzecz rolnictwa ekologicznego	12
Obszar działań: Edukacja i promocja.....	12
Obszar działań: Produkcja	14
Obszar działań: Przetwórstwo	14
Obszar działań: Łańcuch wartości	15
Obszar działań: Wsparcie publiczne	15
Obszar działań: Ochrona środowiska	16
Podsumowanie proponowanych działań	17
Ewaluacja i monitoring.....	17
Załącznik numer 1 – Źródła finansowania działań.....	19

Wprowadzenie

W regionie łódzkim zwiększający się popyt na żywność ekologiczną sprzyja rozwojowi ekologicznych gospodarstw rolnych. Rosnące zapotrzebowanie na żywność ekologiczną uwarunkowane jest najczęściej wskazaniami zdrowotnymi, chęcią zapewnienia bezpiecznej żywności dzieciom oraz potrzebą doskonalenia diety.

Ekologiczny Plan Działań dla Województwa Łódzkiego jest dokumentem strategicznym umożliwiającym osiągnięcie celów w sektorze rolnictwa ekologicznego w kontekście szerzej zakrojonych celów politycznych. Dla osób odpowiedzialnych za wyznaczanie kierunków polityki kluczową kwestią przemawiającą za wspieraniem tego sektora będzie jego wkład w realizację nadrzędnych celów politycznych. Cele te obejmują bioróżnorodność, ochronę gleb i strategię dotyczące zmian klimatycznych, zdrowie i dobrostan, czystą wodę, ograniczenie stosowania antybiotyków, ekologiczny wzrost gospodarczy i tworzenie miejsc pracy.

Ekologiczny Plan Działań dla Województwa Łódzkiego jest powiązany z ogólną regionalną strategią zróżnicowanego rozwoju, tworzenia miejsc pracy w obszarach wiejskich, rozwoju MŚP, ochrony środowiska, zróżnicowania biologicznego bezpiecznej żywności itp. Zdefiniowane w nim cele są jasne i osiągalne. Wybrane działania są odpowiednio powiązane z założeniami planu i jednoznacznie dotyczą celów polityki i potrzeb sektora rolnictwa ekologicznego w województwie. Na potrzeby wdrożenia planu zostaną przydzielone wystarczające zasoby ludzkie i finansowe. W planie uwzględniono działania mające na celu poprawę efektywności i wzmocnienie konkurencyjności sektora żywności ekologicznej. Wsparcie na rzecz zaangażowania zainteresowanych stron będzie zapewniane przez cały cykl analizy, opracowywania, wdrożenia, monitorowania i oceny. Ponadto zapewniane jest wsparcie mające na celu rozszerzenie grup interesariuszy o zainteresowane strony, które mogą wnieść wkład w opracowywanie i wdrożenie planu w dłuższej perspektywie czasowej.

Zgodnie z dokonaną diagnozą sektora ekologicznego w regionie głównymi obszarami wsparcia powinny być działania zmierzające do integracji sąsiadów z dużych aglomeracji miejskich poprzez poszerzenie kooperatyw społecznych koncentrujących się wokół żywności wysokiej jakości; organizowanie zrzeszeń przedsiębiorców z sektora żywności ekologicznej oraz rolników ekologicznych, marketing lokalnych/tradycyjnych produktów ekologicznych poprzez kampanie społeczne połączone z wizytami studyjnymi, szczególnie dla dzieci i młodzieży (pokazanie produkcji, udział odbiorców w procesie powstawania żywności ekologicznej); wsparcie lokalnych rolników w zakresie logistyki, marketingu, a także nowoczesnych technologii sprzedaży i tym samym skrócenie łańcucha dostaw (producent – konsument). Istnieje także potrzeba stworzenia systemu elektronicznego (platformy) opartego na udostępnianiu danych gromadzonych przez różne podmioty uczestniczące w obrocie produktami ekologicznymi, którego celem byłoby upowszechnianie informacji o tych produktach i w konsekwencji poszerzanie grupy klientów. Ponadto, duży nacisk powinien zostać położony na promocję produktów ekologicznych, co bezpośrednio przełoży się na wzrost świadomości u odbiorców końcowych.

Informacje ogólne

Główny organ odpowiedzialny: Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego

Organy pomocnicze: Politechnika Łódzka - Wydział Biotechnologii i Nauk o Żywności, Izba Rolnicza Województwa Łódzkiego, Łódzki Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Bratoszewicach, Instytut Ogrodnictwa w Skierniewicach, rolnicy i przedsiębiorcy z regionu

Rozpoczęcie i planowane terminy ukończenia realizacji planu działania: rozpoczęcie - II kwartał 2018 r., ukończenie - IV kwartał 2022 r.

Planowany rok wdrożenia: 2022

Planowany czas trwania (lata): 4 lata

Bieżąca sytuacja/status quo

Segment żywności ekologicznej w Polsce rozrasta się w bardzo szybkim tempie. Na przestrzeni ostatnich siedmiu lat wartość rynku wrosła trzykrotnie. Szacuje się, że w 2018 roku wartość rynku żywności ekologicznej przekroczy miliard złotych. Udział żywności ekologicznej w polskim rynku spożywczym kształtuje się na poziomie 0,3%, podczas gdy w Austrii to 6,5%, Szwajcarii 7,7%, Danii 8,4%, a średnia unijna to około 4%. W zestawieniu z innymi wysoko rozwiniętymi krajami wielkość polskiego rynku jest znikoma, jednak stale obserwowany jest wzrost sprzedaży i liczby firm produkujących certyfikowaną żywność ekologiczną (obecnie 560), wskazuje na coraz większe zainteresowanie konsumentów tym trendem.

W województwie łódzkim zlokalizowana jest niewielka ilość ekologicznych gospodarstw i zakładów przetwórczych. Należy też zauważyć, że poziom świadomości społeczeństwa w województwie w odniesieniu do znaczenia rolnictwa ekologicznego dla zdrowia i życia człowieka, zwierząt i środowiska jest niski. Szansę na poprawę tej sytuacji dają środki publiczne w tym środki unijne, dzięki którym jest szansa na realizację większej liczby działań skierowanych do sektora ekologicznego i jego rozwój.

Wspólna Polityka Rolna pozostaje jednym z kluczowych instrumentów, które wspierają rolnictwo ekologiczne głównie w ramach programów rozwoju obszarów wiejskich poprzez pomoc w konwersji z metod konwencjonalnych na ekologiczne, a następnie wsparcie w utrzymaniu ekologicznego rolnictwa. Dodatkowym wsparciem rolnictwa ekologicznego w ramach programów rozwoju obszarów wiejskich są dopłaty do szkoleń i doradztwa, innowacji, rozwoju rynku, kapitału inwestycyjnego oraz promocji żywności ekologicznej. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich może być także zastosowany jako kontekst dla planu działania, z rozdziałem dedykowanym innym instrumentom, tj. ekologicznej konwersji i wsparciu w utrzymaniu ekologicznego rolnictwa.

Ważnym elementem jest też proces certyfikacji. W Polsce kontroli podlega proces produkcji i przetwarzania ekologicznych surowców, a nie produktu końcowego, dlatego nie wszystkie kierowane na rynek warzywa i owoce oraz ich przetwory są badane pod kątem pozostałości

pestycydów i innych zanieczyszczeń. Kontrola w rolnictwie ekologicznym jest prowadzona przez jednostki certyfikacyjne zatrudniające osoby wpisane do rejestru w zakresie specjalizacji do prowadzenia takich kontroli tj. „inspektorów rolnictwa ekologicznego”. Są to osoby, które zdały egzamin przed komisją kwalifikacyjną. Otrzymują one zaświadczenie o wpisie do rejestru i imienną pieczęć, którą posługują się podczas kontroli w trakcie sporządzania protokołów z inspekcji. Takie rozwiązania prawne nadają ich czynnościom charakter urzędowy. To rozwiązanie jest unikatowe w skali Unii Europejskiej.

Podstawowe fakty i dane liczbowe dotyczące sektora rolnictwa ekologicznego w województwie

Obszar	Liczba
Producenci rolni wytwarzający produkty ekologiczne w województwie łódzkim	373
Producenci wytwarzający produkty ekologiczne i prowadzący handel produktami ekologicznymi w województwie łódzkim	55
Przetwórcy żywności ekologicznej w województwie łódzkim	33

Źródło: Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych 2016

Najważniejsze mocne i słabe strony sektora rolnictwa ekologicznego

Mocne strony

- Duża liczba pracowników
- Specjalizacja województwa w uprawie owoców i warzyw oraz hodowli zwierząt
- Duża liczba gospodarstw ekologicznych o strukturze przyjaznej dla zwierząt hodowlanych
- Struktura gospodarstw wspiera ochronę bioróżnorodności
- Wysokiej jakości produkty ekologiczne
- Duża liczba hurtowni oraz rozwinięta infrastruktura logistyczna
- Zaawansowane usługi IT

Słabe strony

- Niskie tempo wzrostu sektora rolnictwa ekologicznego i mały udział tej kategorii w rynku lokalnym i eksporcie przetworzonych produktów ekologicznych
- Zanieczyszczenie wód powierzchniowych
- Niewystarczający poziom wód powierzchniowych oraz pustynnienie w północnej i północno-zachodniej części województwa, słaba jakość gleb, wysoki udział gleb zakwaszonych
- Mała dostępność produktów, wysokie ceny
- Mała dostępność do dotacji na marketing żywności ekologicznej
- Mało funduszy na szkolenia dla rolników

Szanse

- Ochrona środowiska
- Rosnące zainteresowanie żywnością ekologiczną
- Moda na zdrowy styl życia i ochronę zdrowia
- Rosnąca świadomość ekologiczna społeczeństwa
- Zwiększenie liczby ekologicznych zakładów przetwórczych
- Wsparcie rolników w zakresie logistyki, marketingu, a także nowoczesnych technologii sprzedaży

Zagrożenia

- Niewystarczający budżet na działania ekologiczne
- Konkurencja w postaci importowanej żywności
- Trudności w prowadzeniu produkcji ekologicznej związane z licznymi inspekcjami i restrykcyjnymi wymaganiami
- Zmiana polityki rolnej na niekorzyść gospodarstw ekologicznych

Współpraca z regionalnymi interesariuszami

Zarząd Województwa Łódzkiego odgrywa kluczową rolę w kształtowaniu polityki regionalnej poprzez przygotowanie najważniejszych strategicznych dokumentów dla regionu, tj.: Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020 oraz Regionalnej Strategii Innowacji dla Województwa Łódzkiego LORIS 2030. Dodatkowo Zarząd jest Instytucją Zarządzającą dla Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2007-2013 oraz 2014-2020.

RPO WŁ 2014-2020 zawiera 12 osi priorytetowych, które odpowiadają wyzwaniom regionu zidentyfikowanym w kluczowych dokumentach strategicznych, w tym w Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020 oraz w Regionalnej Strategii Innowacji dla Województwa Łódzkiego LORIS 2030, i zawierają obszary interwencji, których wsparcie da najbardziej widoczne efekty. Częścią Osi Priorytetowej II. Innowacyjna i Konkurencyjna Gospodarka RPO WŁ 2014-2020 jest wspieranie tworzenia nowych produktów i usług. MŚP są grupą docelową, a celem działania jest wzmocnienie konkurencyjności firm i wprowadzenie wysokiej jakości usług i produktów na rynek.

Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020 zawiera opis Obszaru Rozwoju Rolnictwa w Regionie wraz ze zidentyfikowanymi wyzwaniami, którymi są:

- rozwój szkolnictwa wyższego o profilu rolniczym przy integracji środowisk akademickich Łodzi, Skierniewic i Warszawy,
- rozwój sieci współpracy między sferą B+R a producentami rolnymi,
- proces tworzenia grup producentów,
- powstanie rynków hurtowych produktów rolnych, rozwój rynków regionalnych i lokalnych promujących produkty regionalne i ekologiczną żywność,
- zwiększenie retencji oraz rozwój systemów melioracji użytków rolnych,
- proces scalania gruntów rolnych i leśnych,
- poprawa dostępności transportowej wewnętrznej i zewnętrznej.

Strategia zawiera m.in. założenie, że do 2020 dostęp do funduszy EU przyspieszy implementację innowacyjnych rozwiązań, co przyczyni się do rozwoju sektora rolnictwa ekologicznego.

Innowacyjne rolnictwo i przetwórstwo rolno-spożywcze stanowią jeden z największych potencjałów dla wzrostu zidentyfikowanych w Regionalnych Inteligentnych Specjalizacjach wskazanych w LORIS 2030.

RIS3 opisuje struktury na poziomie strategicznym i operacyjnym w celu przeprowadzenia działań wśród podmiotów tradycyjnie ze sobą niewspółpracujących.

Zarząd Województwa w ramach działań projektowych podjął współpracę z następującymi instytucjami i podmiotami:

- 1. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa oddział terenowy Łódź**, który w ramach realizowanych mechanizmów:
 - wypłaca producentom rolnym, przetwórcom i eksporterom środki finansowe z tytułu uczestnictwa w administrowanych przez KOWR mechanizmach unijnej polityki rolnej i w działaniach krajowych (PROW 2014-2020 Działanie 11 Rolnictwo ekologiczne – Kampania 2017);
 - wydaje decyzje administracyjne związane z uczestnictwem tych podmiotów w mechanizmach wspólnej polityki rolnej (WPR) i krajowych;
 - informuje o warunkach, które należy spełnić, by skorzystać z mechanizmów UE zarządzanych przez KOWR;

- administruje rejestrami prowadzonymi na podstawie przepisów prawa krajowego i unijnego;
- monitoruje wielkość produkcji kwotowej i poza kwotowej w ramach przyznaných kwot produkcyjnych;
- pobiera i wypłaca środki finansowe przeznaczone na promocję żywności pochodzące z budżetów UE oraz krajowego, a także z funduszy promocji produktów rolno-spożywczych;
- prowadzi kontrole stwierdzające czy przedsiębiorcy otrzymujący przyznane przez KOWR środki finansowe lub prawo do produkcji określonych produktów działają zgodnie z przepisami;
- przekazuje Komisji Europejskiej (KE) informacje o realizowanych przez KOWR działaniach z zakresu WPR;
- uczestniczy w podejmowaniu przez instytucje unijne decyzji związanych z administrowanymi mechanizmami WPR i przekazuje beneficjentom oraz wszystkim zainteresowanym osobom informacje o tych decyzjach;
- sporządza cykliczne i doraźne analizy, prognozy, informacje oraz opracowania o bieżącej i przewidywanej sytuacji na podstawowych rynkach rolnych;
- prowadzi działania informacyjne mające na celu poszerzanie wiedzy na temat zarządzanych przez KOWR programów unijnej polityki rolnej oraz warunków uczestnictwa w tych programach.

2. Izba Rolnicza Województwa Łódzkiego

Izba Rolnicza Województwa Łódzkiego jako jednostka samorządu rolniczego zrzeszająca rolników - płatników podatku rolnego działa na podstawie ustawy o izbach rolniczych z dnia 14 grudnia 1995r. Aktywność samorządu rolniczego jest wielowymiarowa, a określa ją m.in. art. 5 Ustawy o izbach rolniczych i zadania statutowe, które IRWŁ realizuje poprzez:

- udzielanie rolnikom porad we wszystkich kwestiach związanych z rolnictwem, w tym rolnictwem ekologicznym; bezpłatne udzielanie porad prawnych; działanie na rzecz minimalizacji skutków strat ponoszonych przez rolników, wywoływanych niekorzystnymi zjawiskami atmosferycznymi i szkód wyrządzonych przez zwierzynę łowną i leśną poprzez pracę w komisjach szacujących szkody;
- prowadzenie działalności szkoleniowej związanej z rolnictwem;
- organizację konferencji (przykład "Rolnictwo ekologiczne w województwie łódzkim - perspektywy rozwoju").

IRWŁ uczestniczy w inicjatywach lokalnych społeczności, olimpiadach, konkursach, które mają na celu poprawę warunków i bezpieczeństwa oraz życia na wsi. Kolejną inicjatywą Izby Rolniczej Województwa Łódzkiego było podjęcie się realizacji projektu pn. „Rolnictwo energią regionu łódzkiego”, w ramach którego zorganizowano dwie imprezy kulturalno - edukacyjno – wystawiennicze. Odbły się one 1 czerwca 2014 roku w Nowych Zdunach i 7 września 2014 roku w Szadku. Promowano tam rolników i producentów żywności ekologicznej, a w czasie tych wydarzeń mieli oni możliwość wystawienia swoich ekologicznych produktów oraz promocji działalności ekologicznej.

IRWŁ zorganizowała także wyjazd rolników z województwa łódzkiego na targi techniki ekologicznej TECH&BIO w Valence, we Francji (23-24 września 2015 r.). Na targach rolnicy

mogli poszerzyć wiedzę, umiejętności w zakresie techniki rolnictwa ekologicznego, a także odwiedzić gospodarstwa rolne prowadzone metodami ekologicznymi.

3. Instytut Ogrodnictwa w Skierniewicach

Instytut prowadzi badania z zakresu ekologicznej produkcji ogrodniczej od 2004 roku, tj. od chwili uzyskania pierwszych środków finansowych na ten cel. Celem tych badań jest opracowanie i doskonalenie technologii ekologicznej produkcji owoców i warzyw. Na potrzeby prowadzenia badań z zakresu ekologicznej produkcji owoców zespół pracowników, pod kierunkiem dr hab. Elżbiety Rozpary zorganizował w Instytucie Ogrodnictwa pierwszy w Polsce Ekologiczny Sad Doświadczalny w Nowym Dworze – Parceli (gmina Nowy Kawęczyn, woj. łódzkie). Ten obiekt badawczy jest corocznie certyfikowany w rolnictwie ekologicznym. Prowadzi się tam wielowątkowe prace doświadczalne w ramach Programu Wieloletniego Instytutu Ogrodnictwa oraz innych projektów, finansowanych na podstawie rozporządzeń Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi, jak również projektów Unijnych. Prace te obejmują: ocenę przydatności różnych gatunków i odmian roślin ogrodniczych do upraw ekologicznych, innowacyjne metody utrzymania gleby i roślin na ekologicznych plantacjach. Ważne miejsce w tych pracach zajmują doświadczenia dotyczące metod zapobiegania i zwalczania chorób, szkodników i chwastów w ekologicznej uprawie roślin ogrodniczych. Prowadzone są również badania nad ekologiczną produkcją szkółkarską i nasienną.

Wyniki badań z zakresu ekologicznej produkcji ogrodniczej Instytut Ogrodnictwa sukcesywnie przekazuje producentom podczas organizowanych warsztatów ekologicznych, w czasie konferencji tematycznych, za pomocą specjalistycznych opracowań, wykładów oraz za pośrednictwem prasy ogrodniczej. W końcowej fazie jest opracowywane w formie książkowej pierwsze wydanie „Technologii Ekologicznej Produkcji Owoców”.

4. Politechnika Łódzka, Wydział Biotechnologii i Nauk o Żywności

Politechnika Łódzka, Wydział Biotechnologii i Nauk o Żywności jako uczelnia publiczna bierze udział w badaniach dotyczących sektora żywności, w tym żywności ekologicznej i prozdrowotnej. Prowadzi szkolenia i doradztwo w zakresie tworzenia procesów technologicznych w ww. obszarze oraz innowacyjności produkcji żywności w aspekcie zrównoważonego rozwoju. Wydział BiNoŻ ma w swojej ofercie cztery nowoczesne kierunki studiów (biotechnologia, technologia żywności i żywienie człowieka, biotechnologia środowiska, technologia kosmetyków) oraz kilkanaście specjalności i kierunków dyplomowania na poziomie studiów inżynierskich i magisterskich, w tym studia w języku angielskim. W ramach kierunku technologia żywności i żywienie człowieka studenci poznają zasady prowadzenia procesów technologicznych i biotechnologicznych w produkcji żywności, w tym metody utrwalania i przechowywania żywności. Uczą się wdrażać i nadzorować produkcję żywności oraz poznają wymogi prawidłowego żywienia człowieka. Swoje kompetencje rozwijają na specjalnościach: technologia żywności, analiza i ocena żywności. Studia na kierunku biotechnologia środowiska kształtują umiejętności związane

z przewidywaniem, zapobieganiem i określaniem zanieczyszczeń ekosystemu. Absolwenci zdobywają umiejętności oczekiwane w przedsiębiorstwach i instytucjach związanych z gospodarką komunalną oraz w zakładach przemysłowych generujących odpady, a także w jednostkach samorządowych zajmujących się ochroną i monitoringiem środowiska.

5. Łódzki Ośrodek Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Bratoszewicach

Dział Rolnictwa Ekologicznego i Ochrony Środowiska prowadzi doradztwo z zakresu rozwoju i promocji rolnictwa ekologicznego i ochrony środowiska, poprawy jakości artykułów rolno-spożywczych, programów rolno-środowiskowo-klimatycznych oraz odnawialnych źródeł energii, a także w zakresie zachowania dziedzictwa przyrodniczego wsi: bioróżnorodności, zwiększania lesistości terenów wiejskich, gospodarki wodno-ściekowej i odpadowej. Dział Rolnictwa Ekologicznego i Ochrony Środowiska prowadzi doradztwo z zakresu rozwoju i promocji rolnictwa ekologicznego i ochrony środowiska, poprawy jakości artykułów rolno-spożywczych, programów rolno-środowiskowo-klimatycznych oraz odnawialnych źródeł energii, a także w zakresie zachowania dziedzictwa przyrodniczego wsi: bioróżnorodności, zwiększania lesistości terenów wiejskich, gospodarki wodno-ściekowej i odpadowej. Dział REiOŚ zajmuje się upowszechnianiem metod produkcji rolnej i stylu życia przyjaznych dla środowiska m.in. poprzez następujące działania:

- upowszechnianie wiedzy i udzielanie pomocy w zakresie prowadzenia produkcji rolnej metodami ekologicznymi i integrowanymi, w tym opracowywanie planów przestawiania gospodarstw rolnych na produkcję metodami ekologicznymi;
- promowanie żywności ekologicznej i wyprodukowanej metodami integrowanymi na rynku konsumenckim poprzez prezentację gospodarstw i ich produktów w trakcie imprez promocyjnych, targów i wystaw;
- współdziałanie w realizacji zadań wynikających z programów rolnośrodowiskowych oraz programów działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych na terenach szczególnie narażonych (OSN).

Inne podmioty biorące udział w projekcie:

6. Łódzki Rynek Hurtowy „Zjazdowa” – rynek hurtowy o zasięgu ponadregionalnym, na którym producenci rolni sprzedają warzywa i owoce,
7. Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie,
8. Polska Witalna – społeczność promująca zdrowy, harmonijny tryb życia w zgodzie z naturą,
9. Zielony Lis s.c. – sklep internetowy oferujący produkty żywnościowe wysokiej jakości,
10. Waldemar Fortuna – właściciel gospodarstwa rolnego,
11. Lokalny rolnik – platforma zakupowa umożliwiająca nabycie produktów bezpośrednio u rolników,
12. Wiatrowy Sad – firma produkująca soki z owoców z własnego gospodarstwa sadowniczego,
13. Gospodarstwo ekologiczne „Mrowisko”,
14. Gospodarstwo ekologiczne „Eko-Marchaty” i inni.

Grupa interesariuszy spotykała się regularnie, aby omawiać problemy i wyzwania jakie stoją przed konsumentem, rolnikiem, przedsiębiorcą czy też przetwórcą a także instytucjami zaangażowanymi w sprawy branży rolno-spożywczej. Razem zdiagnozowano kilka wyzwań jakie stoją przed nami w zakresie rozwoju branży produktów ekologicznych i zdrowego stylu życia:

- konieczność poszerzania i edukowania grupy konsumentów zainteresowanych żywnością ekologiczną;
- niewystarczający lokalny marketing produktów ekologicznych;
- potrzeba rozwijania rolnictwa wspieranego przez społeczeństwo tj. rolnictwa produkującego bezpieczną, prozdrowotną żywność (bezpośredni kontakt konsumenta z producentem, skrócony łańcuch dostawy, obniżenie ceny produktu, producent produkuje pod konkretną grupę odbiorców – kooperatywy);
- potrzeba kampanii społecznych połączonych z wizytami w gospodarstwach ekologicznych i firmach przetwórczych żywności ekologicznej (pokazanie produkcji, udział odbiorców w procesie powstawania żywności ekologicznej – aspekt edukacyjny) w celu poszerzenia grupy konsumentów zainteresowanych żywnością wysokiej jakości, szczególnie wśród dzieci i młodzieży szkolnej oraz studentów;
- potrzeba stworzenia modelu ekologicznych targowisk osiedlowych;
- potrzeba promowania i rozwijania kooperatyw spożywczych i wspólnotowości w produkcji i dystrybucji ekologicznej żywności;
- budowanie społeczności wytwórców oraz konsumentów;
- integracja sąsiadów z dużych miast poprzez poszerzenie kooperatyw społecznych koncentrujących się wokół żywności wysokiej jakości.

Grupa stwierdziła, że:

- obserwuje się brak świadomości odbiorcy w zakresie oznaczeń produktów logiem „Euro-liść”;
- rolnicy z małych gospodarstw nie widzą potrzeby certyfikowania swoich produktów, gdyż sprzedają je sąsiadom i osobom z polecenia. Jednakże ekologiczne metody gospodarowania są dobrym rozwiązaniem dla takich gospodarstw z uwagi na możliwość sprzedaży certyfikowanych produktów po wyższej cenie do sklepów specjalistycznych itp.;
- wsparcie na poziomie lokalnym w zakresie edukacji ekologicznej jest niewystarczające;
- należy ograniczyć importowaną żywność ekologiczną i skupić się na innowacyjnym przetwórstwie lokalnych produktów ekologicznych.

Nadrzędne cele planu

- I. Wzrost produkcji ekologicznej żywności w województwie
- II. Wzrost popytu na żywność ekologiczną w województwie wynikający z działań promocyjnych
- III. Większa świadomość konsumentów na temat żywności oraz rolników na temat wpływu żywności ekologicznej na zdrowie i środowisko

- IV. Sprzedaż większych partii surowców ekologicznych i przetworzonej żywności ekologicznej oraz możliwość otrzymania przez grupy producentów żywności ekologicznej finansowania na potrzeby promocji
- V. Większa liczba przyjaznych dla środowiska ekologicznych zakładów przetwórczych
- VI. Wzrost sprzedaży lokalnej żywności ekologicznej w supermarketach i sklepach internetowych
- VII. Poprawa stanu zdrowia społeczeństwa i obniżenie w ten sposób kosztów opieki zdrowotnej
- VIII. Ochrona środowiska

Obszary działań i środki wsparcia na rzecz rolnictwa ekologicznego

Obszar działań: Edukacja i promocja

Proponowane działania:

- **Szeroka kampania edukacyjna i promocyjna dla konsumentów i rolników** (organizowanie warsztatów, seminariów, konferencji, promocji żywności ekologicznej na lokalnych targach, dożynek i innych wydarzeń zorientowanych na żywność ekologiczną, organizowanie wydarzeń szkolnych na temat ekologicznej produkcji żywności i jej znaczenia dla zdrowia, wizyty studyjne dla dzieci i młodzieży w gospodarstwach ekologicznych – demonstracja gospodarstw; działania przy wsparciu władz lokalnych i szkół)

Uzasadnienie działania: działanie powinno zostać wdrożone ze względu na niski poziom świadomości konsumentów na temat wpływu żywności ekologicznej na zdrowie i środowisko, a także ze względu na potrzebę zwiększenia popytu na żywność ekologiczną.

Wskaźnik: wzrost liczby konsumentów żywności ekologicznej.

Obszar wsparcia: Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, Regionalny Program Operacyjny WŁ 2014-2020,

Działanie „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych”, poddziałanie 3.2 „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym, wsparcie dla grupy złożonej z co najmniej dwóch producentów (PROW 2014–2020)”; „Współpraca” (PROW 2014–2020).

Oś priorytetowa X Adaptacyjność pracowników i przedsiębiorstw w regionie RPO WŁ

W zakresie EFS możliwe jest udzielanie wsparcia dopasowanego do rzeczywistych, zgłaszanych przez MŚP potrzeb w ramach poddziałania X.2.1 Konkurencyjność przedsiębiorstw i ich pracowników. Przedsiębiorca samodzielnie decyduje o zakresie

udzielanego wsparcia, które koncentruje się na najbardziej skutecznych z punktu widzenia MŚP usługach doradczych i szkoleniowych. Realizacja przedmiotowego poddziałania odbywa się z wykorzystaniem Bazy Usług Rozwojowych (BUR). Dofinansowanie uzyskać mogą działania z zakresu m.in. wspierania rozwoju kompetencji pracowników, dostarczania kompleksowych usług (doradczych, diagnostycznych), wdrażania zarządzania strategicznego (w tym zarządzania zasobami ludzkimi) i nowoczesnych metod zarządzania przedsiębiorstwem, z uwzględnieniem zarządzania rozwojem przedsiębiorstwa (w tym w sytuacjach kryzysowych). Powyższe umożliwia więc wsparcie także działań, których efektem będzie zwiększenie konkurencyjności ekologicznych MŚP, o ile wynikają one ze zdiagnozowanych potrzeb przedsiębiorstw.

Nadrzędne cele: większa świadomość konsumentów na temat żywności i zdrowego stylu życia oraz rolników na temat wpływu żywności ekologicznej na zdrowie i środowisko, podnoszenie kompetencji zawodowych rolników i przedsiębiorców działających w branży ekologicznej.

- **Realizacja projektu: Ekologiczne rolnictwo na rzecz zrównoważonego zarządzania we wrażliwym obszarze województwa łódzkiego.**

Cel ogólny projektu:

Ogólnym celem projektu jest zbadanie i poddanie analizie potencjału rolnictwa ekologicznego jako sposobu zarządzania ukierunkowanego na wrażliwy z punktu widzenia środowiska obszar Natura 2000 w rejonie Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich i Bolimowskiego Parku Krajobrazowego. Realizacja tego ogólnego celu oparta jest na zrównoważonej sieci uczenia się i innowacji, która zostanie zainicjowana w ramach projektu w dwóch społecznościach – w Brzezinach i Bolimowie. Parterami sieci są rolnicy stosujący się do zasad rolnictwa ekologicznego, wspólnotowe zainteresowane strony (administracja), podmioty zarządzające agencjami marketingowymi i turystycznymi, zarządcy parków krajobrazowych, doradcy rolni i badacze.

Szczegółowe cele projektu:

- uruchomienie zrównoważonej sieci uczenia się i innowacji w kilku wsiach w dwóch wymienionych społecznościach w obszarze parków krajobrazowych;
- opracowanie i wdrożenie w 50 gospodarstwach koncepcji zarządzania gospodarstwem opartej na zasadach rolnictwa ekologicznego, skierowanej do gospodarstw położonych na terenie parków krajobrazowych;
- przeprowadzenie partycypacyjnych badań na terenie gospodarstw mających na celu poprawę produkcji roślinnej w regionie;
- poprawa zdrowia zwierząt gospodarskich i dobrostanu zwierząt dzięki badaniom przeprowadzanym na terenie gospodarstw;
- zbadanie możliwości docelowego wzbogacenia bioróżnorodności i jakości krajobrazu w 50 gospodarstwach;
- przeprowadzenie analizy wpływu projektu na rozwój ekologicznych gospodarstw w drodze trzech ocen zgodności z zasadami zrównoważonego rozwoju dokonanych

w 50 gospodarstwach w parkach krajobrazowych (przed wdrożeniem koncepcji zarządzania gospodarstwem), [w połowie okresu realizacji oraz pod koniec projektu];

- przeprowadzenie analizy wpływu projektu na zrównoważony rozwój regionu;
- dokonanie syntezy wyników projektu.

Obszar działań: Produkcja

Proponowane działania:

- utworzenie grup producentów (producentów jabłek i owoców miękkich takich jak aronia i porzeczka);
- ustanowienie regionu sadowniczego w województwie łódzkim;
- utworzenie regionu ekologicznej uprawy warzyw.

Uzasadnienie działania: po całym województwie rozsiane są liczne małe gospodarstwa, brak siły przebicia pojedynczych producentów, brak grup producentów żywności ekologicznej w województwie łódzkim.

Wskaźnik: utworzenie grup producentów.

Nadrzędne cele: sprzedaż większych partii surowców ekologicznych i przetworzonej żywności ekologicznej oraz możliwość otrzymania finansowania na potrzeby promocji przez grupy wytwórców ekologicznych.

Obszar działań: Przetwórstwo

Proponowane działania:

- zapewnienie rodzimej produkcji pasz białkowych;
- zwiększenie liczby ekologicznych zakładów przetwórczych w województwie łódzkim;
- ułatwienie małym zakładom przetwórczym spełnienia wymogów higieny;
- wsparcie dla rolnictwa ekologicznego w zakresie przetwórstwa owoców i warzyw na poziomie gospodarstwa rolnego.

Uzasadnienie działania: brak rodzimej produkcji ekologicznych pasz białkowych i innych ekologicznych zakładów przetwórstwa prowadzi do konieczności importowania tych produktów.

Wskaźnik: zwiększenie liczby zakładów przetwórczych, zwiększenie produkcji pasz białkowych.

Nadrzędne cele: większa liczba przyjaznych dla środowiska ekologicznych zakładów przetwórczych.

Obszar działań: Łańcuch wartości

Proponowane działania:

- zwiększenie ilości platform internetowych,
- zwiększenie ilości grup producenckich.

Istnieje problem eliminacji małych sklepów ekologicznych ze względu na nierówną konkurencję ze strony supermarketów (sklepy wielkoskalowe wzbogacają swoją ofertę o produkty ekologiczne, ale rolnicy wytwarzający produkty ekologiczne w małych gospodarstwach nie mają możliwości dostarczania produktów w ilości wystarczającej na potrzeby dużych sklepów - super i hipermarketów – motywacja do zrzeszania się producentów i rolników z myślą o dostarczaniu większej ilości produktów; w województwie łódzkim nie ma obecnie żadnej grupy producentów żywności ekologicznej).

Korzystanie z platform internetowych w celu skrócenia łańcucha dostaw (zmniejszenia liczby pośredników, a w związku z tym obniżenia cen produktów). Przykłady darmowych platform w województwie łódzkim:

www.lokalnazywnosc.pl

Łódzkie Warzywko (<https://www.facebook.com/LodzkieWarzywko/>)

www.dograne.pl

www.lokalnyrolnik.pl

Uzasadnienie działania: grupy producentów będą mogły dostarczać duże ilości produktów ekologicznych do sklepów wielkoskalowych. Korzystanie z platform internetowych powinno wyeliminować pośredników, których udział podnosi ceny towarów.

Wskaźnik: wzrost sprzedaży lokalnej żywności ekologicznej w supermarketach i sklepach internetowych.

Nadrzędne cele: wzrost sprzedaży lokalnej żywności ekologicznej w supermarketach i sklepach internetowych.

Obszar działań: Wsparcie publiczne

Proponowane działania:

- zielone zamówienia publiczne – gastronomia w szkołach i instytucjach opieki zdrowotnej – dostarczanie lokalnych produktów ekologicznych o znaczącym wpływie na zdrowie,
- wsparcie ze strony władz lokalnych na rzecz społeczności (np. nagroda dla społeczności, w której udział produktów ekologicznych w publicznych usługach gastronomicznych jest największy),

- realizacja projektu „Zielone zamówienia publiczne na rzecz zasobooszczędnego rozwoju regionalnego” w ramach Interreg Europa (2017–2021).

Uzasadnienie działania: spożywanie żywności ekologicznej poprawi stan zdrowia społeczeństwa i doprowadzi do obniżenia kosztów opieki zdrowotnej.

Wskaźnik: zwiększenie spożywanej żywności ekologicznej w szkołach i instytucjach opieki zdrowotnej.

Nadrzędne cele: poprawa stanu zdrowia społeczeństwa, prowadzące do obniżenia kosztów opieki zdrowotnej.

Obszar wsparcia: Interreg Europa, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, budżet JST.

Obszar działań: Ochrona środowiska

Proponowane działania:

- wspieranie istniejących gospodarstw ekologicznych oraz przekształcenie konwencjonalnych gospodarstw w gospodarstwa ekologiczne we wrażliwym z punktu widzenia środowiska obszarze Natura 2000 w rejonie Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich i Bolimowskiego Parku Krajobrazowego i Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Widawki **oraz w pobliżu ujęć wody**;
- zorganizowanie spotkania przedsiębiorców z rolnikami zainteresowanymi przekształceniem swoich gospodarstw w gospodarstwa ekologiczne – określenie potrzeb i możliwości (udział około 100 przedsiębiorców z całej Polski w spotkaniu z rolnikami z województwa łódzkiego – przedsiębiorcy powinni zapewnić popyt na produkty rolników wytwarzających produkty ekologiczne).

Uzasadnienie działania: ekologiczne rolnictwo zapewnia samoregulację biologiczną, wykorzystuje metody ochrony gleb, wody i środowiska, które prowadzą do wytwarzania wysokiej jakości produktów biologicznych.

Wskaźnik: poprawa jakości gleb, wody i krajobrazu w regionie łódzkim.

Nadrzędne cele: ochrona środowiska, wpływ na zdrowie i życie mieszkańców.

Obszar wsparcia: Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020, Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego 2014-2020

Działanie: „Inwestycje w gospodarstwach położonych na obszarze Natura 2000” w ramach poddziałania „Inwestycje w gospodarstwa rolne” Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014–2020

Oś priorytetowa V Ochrona środowiska RPO WŁ

W działaniu V.4 Ochrona przyrody przewidziano m.in. dofinansowanie inwestycji dotyczących centrów ochrony różnorodności biologicznej w oparciu o gatunki rodzime

(np. banki genowe, parki miejskie, ogrody botaniczne) oraz ośrodków prowadzących działalność w zakresie edukacji ekologicznej.

Oś priorytetowa II Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka RPO WŁ

Zgodnie z zapisami SZOOP RPO WŁ na lata 2014-2020 w ramach poddziałania II.3.1 Innowacje w MŚP możliwe jest uzyskanie wsparcia na przedsięwzięcia polegające m.in. na wdrożeniu innowacyjnych produktów, procesów wytwarzania produktów lub świadczenia usług, w tym na ekoinnowacje. W ww. poddziałaniu w ramach kryterium merytorycznego punktowego *Uwzględnienie aspektów środowiskowych w ramach projektu* ocenie podlega, czy wnioskodawca, w związku z realizacją projektu, wprowadził innowacje ukierunkowane na ograniczenie negatywnego oddziaływania na środowisko, poprawę efektywności wykorzystania zasobów, uwzględnienie efektów środowiskowych w zarządzaniu.

Podsumowanie proponowanych działań

Podsumowując, należy skupić się na szerokiej kampanii edukacyjnej dla konsumentów i rolników (organizować warsztaty, seminaria, konferencje w temacie promocji żywności ekologicznej na lokalnych targach, dożynkach i innych wydarzeniach zorientowanych na żywność ekologiczną, organizować wydarzenia szkolne dot. ekologicznej produkcji żywności i jej znaczenia dla zdrowia). Należy skierować wsparcie na rzecz ustanowienia grup producentów, stowarzyszeń producentów ekologicznych oraz innych form organizacyjnych z udziałem producentów ekologicznych jabłek, owoców miękkich i warzyw, z myślą o pozyskaniu funduszy na potrzeby promocji i sprzedaży. Potrzebne jest wsparcie dla utworzenia w województwie łódzkim ekologicznych sadów jabłoniowych o powierzchni 500 ha. Od 2017 roku istniejące sady w tym obszarze są przekształcane i należy to kontynuować, jak również konieczne jest zwiększenie powierzchni upraw warzyw ekologicznych o 300 ha. Ważne jest również wsparcie na rzecz tworzenia lokalnych rynków żywności ekologicznej oraz podejmowanie działań mających na celu skrócenie łańcucha dostaw produkcji ekologicznej, co pozwoli obniżyć ceny produktów. Wykorzystując model zielonych zamówień publicznych, należy skierować środki na wsparcie ekologicznej gastronomii w szkołach i szpitalach, a także pomóc w przekształceniu konwencjonalnych gospodarstw w gospodarstwa ekologiczne, szczególnie w pobliżu ujęć wody zlokalizowanych na terenie województwa łódzkiego.

Monitoring i Ewaluacja

Aby ocenić pomyślną realizację planu działań w obszarze rolnictwa ekologicznego, konieczne jest gromadzenie danych (monitorowanie) i ich okresowa ocena a także regularne badanie sektora ekologicznego poprzez rozmowy z rolnikami, przetwórcami, konsumentami.

Ocena powinna odpowiedzieć na następujące pytania:

- Czy, dzięki planowanym działaniom, udało się osiągnąć nadrzędne i strategiczne cele zwiększenia wartości dodanej sektora ekologicznego w regionie łódzkim?
- Jakie krótko- i długoterminowe skutki dla sektora i społeczeństwa zostały lub mogą zostać osiągnięte dzięki planowi działań ekologicznych?
- Jakie zmiany należy wprowadzić w obecnym planie działania – aby działania w nim zaplanowane zostały zrealizowane i miały wpływ na realne wskaźniki?

W związku z powyższym monitorowanie planu, a także jego ewaluacja będą prowadzone na bieżąco, wspólnie z grupą interesariuszy oraz ze wszystkimi, którzy mogą mieć istotny wpływ na realizację planu i zbieranie rzetelnych danych.

Oczekiwane skutki planu działania i wskaźniki:

- zwiększenie świadomości mieszkańców regionu w zakresie ekologii i zdrowego stylu życia,
- zwiększenie świadomości rolników w zakresie stosowania ekologicznych środków ochrony roślin,
- zwiększenie ilości gospodarstw ekologicznych,
- zwiększenie ilości przetwórci ekologicznych,
- zwiększenie ilości projektów realizowanych ze środków unijnych na rzecz działań ekologicznych.

Załącznik numer 1 – Źródła finansowania działań

Obszar działania / proponowane działania	Grupa docelowa	Wskaźnik	Beneficjenci wsparcia	Źródła finansowania
1. Obszar działań: Edukacja i promocja				
1.1. Szeroka kampania edukacyjna i promocyjna dla konsumentów i rolników (organizowanie warsztatów, seminariów, konferencji, promocji żywności ekologicznej na lokalnych targach, dożynek i innych wydarzeń zorientowanych na żywność ekologiczną, organizowanie wydarzeń szkolnych na temat ekologicznej produkcji żywności i jej znaczenia dla zdrowia. Wizyty studyjne dla dzieci i młodzieży w gospodarstwach ekologicznych – demonstracja gospodarstw (wsparcie władz lokalnych i szkół).	• mieszkańcy województwa łódzkiego, w tym dzieci i młodzież przedszkolna, szkolna • rolnicy • producenci ekologicznej żywności • MŚP • turyści	Wzrost liczby konsumentów żywności ekologicznej	• grupy producentów • rolnicy • właściciele Lasów, Podmioty Świadczące Usługi Doradcze • przedsiębiorcy • Jednostki Samorządu Terytorialnego, związki i stowarzyszenia jst. • jednostki organizacyjne jst posiadające osobowość prawną • organy administracji rządowej oraz ich jednostki podległe lub nadzorowane • organizacje pozarządowe • jednostki naukowe • szkoły wyższe • PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne • LGD	• Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020: ✓ Działanie 3 „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych”, poddziałanie 3.2 „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym. ✓ Działanie 16 „Współpraca”. • Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020: ✓ Oś priorytetowa X Adaptacyjność pracowników i przedsiębiorstw w regionie Działanie X.2 Rozwój pracowników i przedsiębiorstw. ✓ Oś priorytetowa V Ochrona środowiska Działanie V.4 Ochrona przyrody. Poddziałanie V.4.1 Ochrona przyrody. ✓ Oś priorytetowa V Ochrona środowiska Działanie V.4 Ochrona przyrody. Poddziałanie V.4.2 Przeciwdziałanie degradacji środowiska. • Budżet Jednostek Samorządu Terytorialnego. • Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi: ✓ Dotacja pn. „Edukacja ekologiczna mieszkańców województwa łódzkiego” i „Ekopracownia pod chmurką”.

2. Produkcja	Grupa docelowa	Wskaźnik	Beneficjenci wsparcia	Źródła finansowania
2.1. Utworzenie grup producentów (producentów jabłek i owoców miękkich takich jak aronia i porzeczka). 2.2. Ustanowienie regionu sadowniczego w województwie łódzkim. 2.3. Utworzenie regionu ekologicznej uprawy warzyw.	- mieszkańcy Województwa Łódzkiego - rolnicy	Utworzenie grup producentów	rolnicy, w tym wytwarzający produkty ekologiczne	- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020: ✓ Poddziałanie 4.1.3 Modernizacja gospodarstw rolnych. ✓ Działanie 9 Tworzenie grup producentów i organizacji producentów. ✓ Działanie 11 Rolnictwo ekologiczne.
3. Przetwórstwo	Grupa docelowa	Wskaźnik	Beneficjenci wsparcia	Źródła finansowania
3.1. Zapewnienie rodzimej produkcji pasz białkowych. 3.2. Zwiększenie liczby ekologicznych zakładów przetwórczych w województwie łódzkim. 3.3. Ułatwienie małym zakładom przetwórczym spełnienia wymogów higieny. 3.4. Wsparcie dla rolnictwa ekologicznego w zakresie przetwórstwa owoców i warzyw na poziomie gospodarstwa rolnego.	- MŚP - mieszkańcy Województwa Łódzkiego - rolnicy - zainteresowane strony z sektora rolnictwa ekologicznego, instytucje naukowe i rolnicze służby doradcze	Zwiększenie liczby zakładów przetwórczych, zwiększenie produkcji pasz białkowych	- MŚP. - rolnicy - fundusz funduszy	- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020: ✓ Poddziałanie 3.1. Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości. ✓ Poddziałanie 4.1.3 Modernizacja gospodarstw rolnych. ✓ Poddziałanie 4.2 Wsparcie inwestycji w przetwarzanie produktów rolnych, obrót nimi lub ich rozwój. - Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020: ✓ Oś priorytetowa II Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka Działanie II.3 Zwiększenie konkurencyjności MŚP: ➢ Poddziałanie II.3.1 Innowacje w MŚP. ➢ Poddziałanie II.3.2 Instrumenty finansowe dla MŚP. - Program Operacyjny Inteligentny Rozwój na lata 2014-2020: ✓ Oś priorytetowa II: Wsparcie otoczenia i potencjału przedsiębiorstw do prowadzenia działalności B+R+I Działanie 2.3: Proinnowacyjne usługi dla przedsiębiorstw

Poddziałanie 2.3.2 Bony na innowacje dla MŚP.				
4. Łańcuch wartości	Grupa docelowa	Wskaźnik	Beneficjenci wsparcia	Źródła finansowania
4.1. Zwiększenie ilości platform internetowych. 4.2. Zwiększenie ilości grup producenckich.	- rolnicy - grupy producenckie - przedsiębiorcy, w tym MŚP	Wzrost sprzedaży lokalnej żywności ekologicznej w super-marketach i sklepach internetowych	- rolnicy - grupy producenckie - MŚP	- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020: ✓ Działanie 9 Tworzenie grup producentów i organizacji producentów. - Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020 ✓ Oś priorytetowa II Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka Działanie II.3 Zwiększenie konkurencyjności MŚP. Poddziałanie II.3.1 Innowacje w MŚP. - Program Operacyjny Inteligentny Rozwój na lata 2014-2020: ✓ Oś priorytetowa II: Wsparcie otoczenia i potencjału przedsiębiorstw do prowadzenia działalności B+R+I Działanie 2.3: Proinnowacyjne usługi dla przedsiębiorstw Poddziałanie 2.3.2 Bony na innowacje dla MŚP.
5. Wsparcie publiczne	Grupa docelowa	Wskaźnik	Beneficjenci wsparcia	Źródła finansowania
5.1. Zielone zamówienia publiczne – gastronomia w szkołach i instytucjach opieki zdrowotnej – dostarczanie lokalnych produktów ekologicznych o znaczącym wpływie na zdrowie. 5.2. Wsparcie ze strony władz lokalnych na rzecz społeczności (nagroda dla społeczności, w której udział produktów	mieszkańcy województwa łódzkiego, turyści, pacjenci	Zwiększenie spożywanej żywności ekologicznej w szkołach i instytucjach opieki zdrowotnej	- przedsiębiorcy - jednostki samorządu terytorialnego, związki i stowarzyszenia jst. - projekty partnerskie związane przez jednostkę samorządu terytorialnego z podmiotami	- Budżet JST. - Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020: ✓ Oś priorytetowa VI Rewitalizacja i potencjał endogeniczny regionu Działanie VI.2 Rozwój gospodarki turystycznej. - Green public procurement for resource-efficient regional growth” – GPP4Growth w ramach Programu INTERREG EUROPE, Oś Priorytetowa IV: Środowisko i efektywne gospodarowanie zasobami.

ekologicznych w publicznych usługach gastronomicznych jest największy). 5.3. Realizacja projektu „Zielone zamówienia publiczne na rzecz zasobooszczędnego rozwoju regionalnego” w ramach Interreg Europa (2017–2021).			publicznymi, PGL Lasami Państwowymi i ich jednostkami organizacyjnymi, organizacjami pozarządowymi, instytucjami kultury, kościołami i związkami wyznaniowymi oraz osobami prawnymi kościołów i związków wyznaniowych, LGD	
6. Ochrona środowiska	Grupa docelowa	Wskaźnik	Beneficjenci wsparcia	Źródła finansowania
6.1. Wspieranie istniejących gospodarstw ekologicznych oraz przekształcenie konwencjonalnych gospodarstw w gospodarstwa ekologiczne we wrażliwym z punktu widzenia środowiska obszarze Natura 2000 w rejonie Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich i Bolimowskiego Parku Krajobrazowego i Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Widawki oraz w pobliżu ujęć wody. 6.2. Zorganizowanie spotkania przedsiębiorców z rolnikami	- rolnicy - MŚP - mieszkańcy Województwa Łódzkiego	Poprawa jakości gleb, wody i krajobrazu w regionie łódzkim	- organy administracji rządowej - osoba fizyczna, osoba prawna, spółka osobowa, wspólnicy spółki cywilnej - przedsiębiorcy	- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014–2020: ✓ Działanie: M02 - Usługi doradcze, usługi z zakresu zarządzania gospodarstwem i usługi z zakresu zastępstw Poddziałanie: ➢ 2.1 - Wsparcie korzystania z usług doradczych. ➢ 2.3 Wsparcie na szkolenia doradców. ✓ Działanie 4.1.1 Inwestycje w gospodarstwach położonych na obszarach Natura 2000 podziałanie Wsparcie inwestycji w gospodarstwach rolnych. - Budżet JST.

zainteresowanymi przekształceniem swoich gospodarstw w gospodarstwa ekologiczne – określenie potrzeb i możliwości (udział około 100 przedsiębiorców z całej Polski w spotkaniu z rolnikami z województwa łódzkiego – przedsiębiorcy powinni zapewnić popyt na produkty rolników wytworzących produkty ekologiczne).				
--	--	--	--	--